

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
СПІЛКА АРХЕОЛОГІВ УКРАЇНИ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА ФІЛОСОФІЇ

УКРАЇНСЬКА АРХЕОЛОГІЯ: ЗДОБУТКИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю*

7-8 лютого 2020 р., м. Суми

УДК 902/904(477)(06)

У45

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту історії та філософії
Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка
(Протокол № 6 від 24.01.2020 р.)*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

- Ю. В. Подрез** – кандидат історичних наук, директор навчально-наукового інституту історії та філософії, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.
- О. В. Вовк** – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.
- С. О. Авхутська** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.
- Н. В. Ярош** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри історії України Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

У45 **Українська археологія: здобутки, сучасний стан та перспективи:** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (7-8 лютого 2020 р., м. Суми). – Суми: ФОП Цьома С. П., 2019. – 200 с.

Збірник Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю присвячений актуальним проблемам української археології: здобуткам, сучасному стану та перспективам. Матеріали, розміщені у збірники можуть знадобитися викладачам, аспірантам, студентам, всім, хто цікавиться питаннями археології України.

УДК 902/904(477)(06)

© Колектив авторів, 2020

© ФОП Цьома С.П., 2020

© СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020

ЗМІСТ

Баюк В.Г. АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ КАФЕДРАЛЬНОГО КОСТЕЛУ СВЯТИХ АПОСТОЛІВ ПЕТРА І ПАВЛА В ЛУЦЬКУ (СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВА ДОСЛІДЖЕНЬ).....	8
Беліменко А. О. РЕЗУЛЬТАТИ СПЕКТРАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ВИРОБІВ КОЛЬОРОВОГО МЕТАЛУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ САЛТІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МОХНОЧАНСЬКОГО ГОРОДИЩА.....	12
Беценко Т. П. ЗНАЧЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ТОПОНІМІЧНИХ СТУДІЙ (НА ПРИКЛАДІ АНАЛІЗУ ОЙКОНІМА СУМИ).....	15
Бровендер Ю. М. ДО ПИТАННЯ ПРО МЕТАЛУРГІЮ ТА МЕТАЛООБРОБКУ ГІРНИЧО- МЕТАЛУРГІЙНИХ ЦЕНТРІВ ЄВРАЗІЙСЬКОЇ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОВІНЦІЇ	18
Бугрій В. С. АРХЕОЛОГІЯ НА ІСТОРИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ СУМСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА (80-ті рр. ХХ ст.)	21
Вовк О. В. ВЧЕНИЙ-АРХЕОЛОГ МИКОЛА МАКАРЕНКО.....	23
Киркач В. А. ФРАГМЕНТ БРОНЗОВОГО ГАРПУНА ПОВОРОТНОГО ТИПУ З СМТ. ДРОБИШЕВЕ	26
Гиленко Д. Р. ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОЖИТНОСТЕЙ МІСТА ГЛУХОВА.....	30
Гірна Н.М. ЯРОСЛАВ ПАСТЕРНАК – ДОСЛІДНИК КНЯЖОГО ГАЛИЧА	32
Главенчук А. В. ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДКРИТИХ СТЕПОВИХ ПАМ'ЯТОК ПІЗЬКОГО ПАЛЕОЛІТУ ЗІ «ЗВАЖЕНИМ» КУЛЬТУРНИМ ШАРОМ НА ПРИКЛАДІ АНЕТІВКИ 2	34
Гордієнко Р. О., Сивко А. Р. ПРОБЛЕМИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ КАМ'ЯНОГО ВІКУ НА СУМЩИНІ	36
Гречко Д. С., Крютченко О. О., Ржевувська С. С. ДОСЛІДЖЕННЯ БІЛЬСЬКОЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ ІА НАНУ НА СУМЩИНІ (2014-2018 рр.)	41
Гура Є. Р. ВПЛИВ ГРЕЦЬКОЇ КОЛОНІЗАЦІЇ НА МАТЕРІАЛЬНУ КУЛЬТУРУ НАРОДІВ ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я	43
Дегтярьов В. А. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АРХЕОЛОГІЯ. СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	45

Дідик В. В. РУЧНА ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ ЛАНДМІЛІЦЕЙСЬКИХ ПОЛКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНІЇ (ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ТА ІСТОРИЧНИМИ ДАНИМИ).....	47
Дубяга А. П. ПЕРВИННИЙ ЕТАП ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ КАТАКОМБНОЇ КУЛЬТУРИ МІЖРІЧЧЯ ДНІПРА ТА ДОНУ	50
Дядечко О. О. ЗНАХІДКИ ДРИМБ ХІІІ–ХVІІ СТ. НА ТЕРИТОРІЇ ЧЕРНІГОВО- СІВЕРЩИНИ	52
Жмака В. М., Турков В. В. АРХЕОЛОГІЧНА ТЕМАТИКА У ЗБІРНИКАХ МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДИХ УЧЕНИХ» ...	55
Каплієнко В. С. ДОСЛІДЖЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ЧЕРНЯХІВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА ХАРКІВЩИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ - НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ	58
Каравайко Д. В. ГОРОДИЩЕ ШИРЯЄВЕ: ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ..	60
Карпенко А. А., Новобранченко А. В. ЦЕНТР ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИХ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ОСЕРЕДОК ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХЕОЛОГІЇ СЕРЕД СТУДЕНТСТВА	64
Качура О. В. ЩОДО ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЛІТОПИСНОГО ІГОРЕВА СІЛЬЦЯ	65
Квітковський В. І., Свистун Г. Є. КИЦІВСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ КОМПЛЕКС НА ХАРКІВЩИНІ	67
Кедун І. С., Лицевич Я. О. ДАВНЬОРУСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ШАР В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ М. НІЖИН. (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РОЗКОПОК 2019 Р.)	70
Кедун І. С., Пархоменко О.Г. АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В М. НІЖИНІ, ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛ. У 2019 Р.	71
Кедун І.С., Gorczyca К. ПРО РОЗВИТОК СЕЛІТРЯНОГО ПРОМИСЛУ В НОВГОРОДІ- СІВЕРСЬКОМУ	73
Коваленко О.В., Луговий Р.С., Романенко В.В. ІСТОРІЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОЛТАВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.Г. КОРОЛЕНКА	74
Козило А. О. ВНЕСОК ПЕТРА ПЕТРОВИЧА ТОЛОЧКА В ДОСЛІДЖЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ	77
Козир І. А. РОЗВІДКОВІ РОБОТИ НА ПЛОЩІ ТОРГОВИЦЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМПЛЕКСУ	79

Корж А. А. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ПОСУЛЬСЬКИХ ПАМ'ЯТОК СКІФСЬКОГО ЧАСУ	81
Косуліна А. О. ПАМ'ЯТКИ ТАВРІВ В КРИМУ.....	83
Крютченко О. О. ПРО ПРИНЦИПИ ОБОРОНИ ЛІСОСТЕПОВИХ ГОРОДИЩ СКІФСЬКОГО ЧАСУ	87
Кужельна О. В. АФАНАСЬЄВ–ЧУЖБИНСЬКИЙ О. С. ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПОДНІПРОВ'І... 90	
Кулик А. А. АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА КОНОТОПЩИНІ.....	96
Луговий Р. С., Карпов В. Ю. НУМІЗМАТИЧНІ ЗНАХІДКИ ПРИБАЛТІЙСЬКИХ ВОЛОДІНЬ ШВЕЦІЇ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТ. З ПОСЕЛЕННЯ В УР. ОЗЕРО НА ТЕРИТОРІЇ БІЛЬСЬКОГО ГОРОДИЩА	98
Михненко Є. М. МИХАЙЛО БРАЙЧЕВСЬКИЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОЛОГ ТА ІСТОРИК.....	100
Москович В. О. ДОСЛІДЖЕННЯ Ф. К. ВОВКОМ МІЗИНСЬКОЇ СТОЯНКИ (1907-1913 рр.).....	103
Моцак С. І. АРХЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА НЕДРИГАЙЛІВСЬКОГО КРАЮ	105
Ніколаєнко К. М. МИХАЙЛО КАРГЕР – ДОСЛІДНИК СТАРОДАВНЬОГО КИЄВА	107
Оліцький В. О. ДО ІСТОРІЇ ВИВЧЕННЯ ГОРОДИЩА МОНАСТИРИЩЕ М. О. МАКАРЕНКОМ	109
Осадчий Д. Ю. ВПЛИВ ПЕРВІСНИХ ВІРУВАНЬ НА МАТЕРІАЛЬНУ КУЛЬТУРУ ПЛЕМЕН ТРИПІЛЬЦІВ	112
Осадчий Є. М. АРХЕОЛОГІЧНІ ПАМ'ЯТКИ НА ТЕРИТОРІЇ М. ВОРОЖБА БІЛОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ.....	114
Осадчий Є. М., Коротя О. В. ТОПОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ СВЯТО- ДМИТРІЄВСЬКОГО ЧОЛОВІЧОГО МОНАСТИРЯ У 2012 р.	116
Павлюкова П. С. ТЕХНІКО-ТИПОЛОГІЧНІ ГРУПИ ОРНАМЕНТОВАНОЇ КЕРАМІКИ ПАМ'ЯТКИ ГЕНЕРАЛКА 2.....	118
Панченко К. І. МОГИЛИ СКІФСЬКИХ ВОЇНІВ В БАСЕЙНІ р. СИНЮХИ	120
Паращенко Д. О. ПРОЦЕС ПОВЕРНЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНИХ ЗНАХІДОК З ЗАКОРДОНУ ДО УКРАЇНСЬКИХ МУЗЕЇВ.....	122

Пеляшенко К. Ю.	
КУРГАН № 2 МОГИЛЬНИКА СКИФСЬКОГО ЧАСУ «ДЕРГАЧІ»: РЕКОНСТРУКЦІЯ ПОХОВАЛЬНОГО ОБРЯДУ	126
Петриченко Я. В.	
В. ДОВЖЕНОК – ДОСЛІДНИК ЗЕМЛЕРОБСТВА У РУСИ-УКРАЇНІ	129
Піструїл І. В.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ВЕРХНЬОГО ПАЛЕОЛІТУ ТА МЕЗОЛІТУ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я	130
Погуляка Б. С.	
ПАЛЕОЛІТИЧНЕ МИСТЕЦТВО.....	132
Прудько В. О.	
ЗАСТОСУВАННЯ ЗДОБУТКІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ АРХЕОЛОГІЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ У ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ ВНЗ.....	134
Подрєз Ю. В., Кедун І. С.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АРХЕОЛОГІЇ В НІЖИНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ.....	135
Пушкар Д. А.	
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НОВГОРОДА – СІВЕРСЬКОГО	137
Ребенок В. Р.	
ВІДОМОСТІ ПРО КУЛЬТУРУ КАРПАТСЬКИХ КУРГАНІВ.....	139
Ржевуська С. С.	
ПІВДЕННО – СХІДНИЙ КОРДОН АРЕАЛУ МИЛОГРАДСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	142
Рогожа М. М.	
МІСЦЕ ПАМ'ЯТКИ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КРАСНОСТАВКА У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ВЧЕНИХ-АРХЕОЛОГІВ.....	145
Рогожа М. М.	
ХРОНОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ПОСЕЛЕННЯ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ КРАСНОСТАВКА.....	148
Рожкова Л. І.	
ДОСЛІДЖЕННЯ БИТИЦЬКОГО ГОРОДИЩА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	150
Рябуха С. М.	
ДАВНЬОРУСЬКІ СТАРОЖИТНОСТІ ЧЕРНІГОВА	153
Самойленко А. Ю.	
НАЦІОНАЛЬНИЙ-ІСТОРИКО АРХЕОЛОГІЧНИЙ ЗАПОВІДНИК «ОЛЬВІЯ»	155
Свиридов А. Д.	
ВІКЕНТІЙ ХВОЙКА - ПЕРШОВІДКРИВАЧ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ	157
Сергєєва І. Л.	
КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕНБАНКУ РОСЛИН УКРАЇНИ У РОЗРОБЦІ ПРОБЛЕМИ ЇХ ПОХОДЖЕННЯ ТА ІСТОРІЇ	158
Сиволап Н. С.	
МИКОЛА МАКАРЕНКО – ВИДАТНИЙ АРХЕОЛОГ СУМЩИНИ	160

Скусинець А. В.	
ІСТОРІЯ ВІНАЙДЕННЯ СКИФСЬКОЇ ПЕКТОРАЛІ	162
Снагощенко В. В.	
МАТЕРІАЛИ АРХЕОЛОГІЧНИХ З'ЇЗДІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ЯК ВАЖЛИВЕ ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ	164
Старенький І. О., Левінзон Є. Ю.	
АРХЕОЛОГІЧНА РОЗВІДКА В ОКОЛИЦЯХ КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО 2019 РОКУ	166
Рижов С. М., Науменко О. О., Степанчук В. М.	
ТЕХНІКО-МОРФОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ЗАСТОСУВАННЯ БІПОЛЯРНОЇ ТЕХНІКИ НА КОВАДЛІ ЗА ДАНИМИ ЕКСПЕРИМЕНТІВ.....	169
Ступак Д. В.	
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РІЗНИХ ВИДІВ КАМ'ЯНОЇ СИРОВИНИ НА ВЕРХНЬОПАЛЕОЛІТИЧНІЙ СТОЯНЦІ БУЖАНКА 2	171
Ткаченко В. М.	
ДАВНЬОРУСЬКІ КЕРАМІЧНІ ПИСАНКИ: ЗНАХІДКИ ТА ІНТЕРПРИТАЦІЇ.....	173
Токаренко І. О.	
АРХЕОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БОРИСФЕНІДИ (О. БЕРЕЗАНЬ)..	175
Топчій О. В.	
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУТИВЛЬЩИНИ.....	178
Фігурний Ю. С.	
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛОДИМИРА БАРАНА.....	179
Фігурний Ю. С., Шостак М. В.	
АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДАВНЬОГО ГАЛИЧА ПІД КЕРІВНИЦТВОМ В. БАРАНА.....	182
Хададова М. В.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕЧІ ПІЗНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНОГО ЧАСУ НА ДИТИНЦІ ГОРОДИЩА В УРОЧИЩІ БАБИНА ГОРА М.ОЛЕВСЬК.	184
Чорний О. В.	
МАЙДАН «БУРТИ» БІЛЯ С. КРАСНОСІЛЛЯ НА КІРОВОГРАДЩИНІ .	186
Шеренок І. М.	
ВАСИЛЬ ГОРОДЦОВ – ДОСЛІДНИК БРОНЗОВОГО ВІКУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ	188
Ярош Н. В.	
ВИЗНАЧЕННЯ НЕРУХОМИХ ОБ'ЄКТІВ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	191
Olena Frunt	
SCYTHIAN POLE-TOPS AND BELLS OF THE SULA REGION.....	193
Литвиненко Р. О.	
БАБІНСЬКІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ	195

БАБИНСЬКІ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО
ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ

У Лівобережному Лісостепу України за фінального періоду середньої бронзи (в іншій номенклатурі – за перехідного періоду від середньої до пізньої бронзи) були поширені пам'ятки, що об'єднуються під брендом епонімного поселення Бабине III в Нижній Наддніпрянщині [6]. Свого часу бабинські старожитності цього регіону оцінювалися в рамках неподільної культури багатоваликової кераміки (КБК) або бабинської [4; 5, с. 451, рис. 10, III], чи в контексті середньодніпровського і східного локальних варіантів КБК [1, с. 14, 23, рис. 1], дещо згодом – спільноти багатоваликової кераміки [2, с. 60—67, рис. 48; 3]. За сучасними уявленнями, цей археологічний феномен розглядається в рамках *культурної області (кола) Бабине*, що охоплювала східноєвропейський степ і лісостеп (з прилеглими районами Українського і Білоруського Полісся) від Нижньої Волги до Пруту [11]. Перша узагальнююча, нехай і стисла, оцінка бабинських пам'яток українського Лівобережного Лісостепу дана нами ще наприкінці ХХ ст. [7]. Попри те, що чимало викладених в ній даних зберегло свою актуальність, існує нагальна потреба здійснити подібний аналіз 20 років потому.

Основними типами бабинських пам'яток виступають поселення і могильники. В Дніпро-Донецькому лісостепу відомо щонайменше 118 поселень, здебільшого обстежених розвідками. Досліджених незначними за площею розкопками пам'яток – одиниці. Поселенські пам'ятки в культурно-таксономічному плані не піддаються диференції, а відтак розглядаються в рамках бабинського кола загалом.

Лише матеріали могильників, на підставі яких здійснено внутрішнє культурно-таксономічне групування бабинських пам'яток [12], дозволяють стверджувати, що в Українському Лівобережному Лісостепу присутні пам'ятки двох бабинських культур – *дніпро-донської* (ДДБК) і *дніпро-прутської* (ДПБК), в її дніпро-бузькому лісостеповому варіанті [11; 13; 14].

Джерельна база, для Дніпро-Донецького лісостепового межиріччя, є наступною: **ДДБК** – 48 поховань з 21 курганного могильника (Полтавщина – 44 пох. з 18 мог.; Харківщина – 1 пох.; Сумщина – 1 пох. (?); Білгородщина – 2 пох. з 1 мог.); **ДПБК** – 107 поховань зі 48 могильників (Полтавщина – 41 пох. з 23 мог.; Київщина – 19 пох. з 10 мог.; Черкащина – 47 пох. з 15 мог.). Наведена статистика, разом з мапою (рис. 1), засвідчують

нерівномірність дослідженості регіонів. За браком обсягу, ретельну характеристику могильників ДПБК і ДДБК, що її можна знайти у відповідних публікаціях [8; 13; 14], ми замінили наочним образом поховань, що походять з досліджуваного регіону, які дозволяють побачити ключові відмінності обрядово-інвентарних комплексів двох сусідніх бабинських груп (рис. 2).

Ареал ДДБК не був статичним, а характеризувався чітко вираженою часовою динамікою [10, с. 49—51]. На етапі ІА він обіймав Дніпро-Донецько-Азовський степовий регіон. На північ, до Дніпро-Донецько-Донського лісостепу він поширився з первинного осередку на етапі ІБ. Вкрай слабка дослідженість курганних могильників цього регіону не дозволяє оцінити межі ареалу ДДБК в Дніпро-Донецькому лісостепу. Надійніше визначаються західні кордони ДДБК: далі Псла її пам'ятки наразі не відомі (рис. 1). Північні межі залишаються нез'ясованими [8, с. 164]. Натомість вони, вочевидь, сягали значно далі за ті, що окреслюються одиничними пунктами досліджених могильників. На це натякає один поховальний комплекс, досліджений на правобережжі Нижнього Сейму поблизу с. Хар'євка Путивльського р-ну Сумської обл. [15]: досліджене в кургані пох. 2 за комплексом обрядових характеристик повністю відповідає ознакам ДДБК ІІА етапу. Попри деяку непевність культурної атрибуції, даний комплекс може виявитися симптоматичним і його присутність на Сеймі варто враховувати з огляду на культурно-таксономічну діагностику бабинських проявів у цьому регіоні. Відірване від основного ареалу, хар'євське поховання наразі не може слугувати віхою для окреслення північно-західних кордонів ДДБК, натомість воно з певними застереженнями, може маркувати крайні межі інфільтрації людності ДДБК в означеному напрямі [9, с. 187, прим. 1, рис. 2, 17].

Ареал дніпро-бузького варіанту ДПБК охоплював терени лісостепу від Буго-Дністровського межиріччя до Дніпровського Лівобережжя. Північні межі визначаються непевно, орієнтовно до широти гирла Десни; південні – майже збігаються з сучасним кордоном лісостепу; східним виступає р. Ворскла, хоча на її лівобережжі вже відоме класичне поховання дніпро-бузького варіанту ДПБК. Таким чином, межиріччя Псла і Ворскли, в якому трапляються пам'ятки обох культур, виступає порубіжжям між ДПБК і ВДБК. Натомість слід враховувати, що ДДБК загалом є дещо ранішою за ДПБК: локальні варіанти останньої сформувалась лише на етапах ІБ-ІІА загальної шкали періодизації. З огляду на те, що дніпро-бузький варіант ДПБК є синхронним з ДДБК протягом етапів ІІА-ІІІ, саме для цього часу можна вести мову про їхнє Пселсько-Ворсклське порубіжжя. На етапах же ІА-ІБ ДДБК межувала на заході, скоріш за все, з якимисьь фінальними

катакомбними і середньодніпровськими утвореннями, визначення яких – завдання майбутніх досліджень.

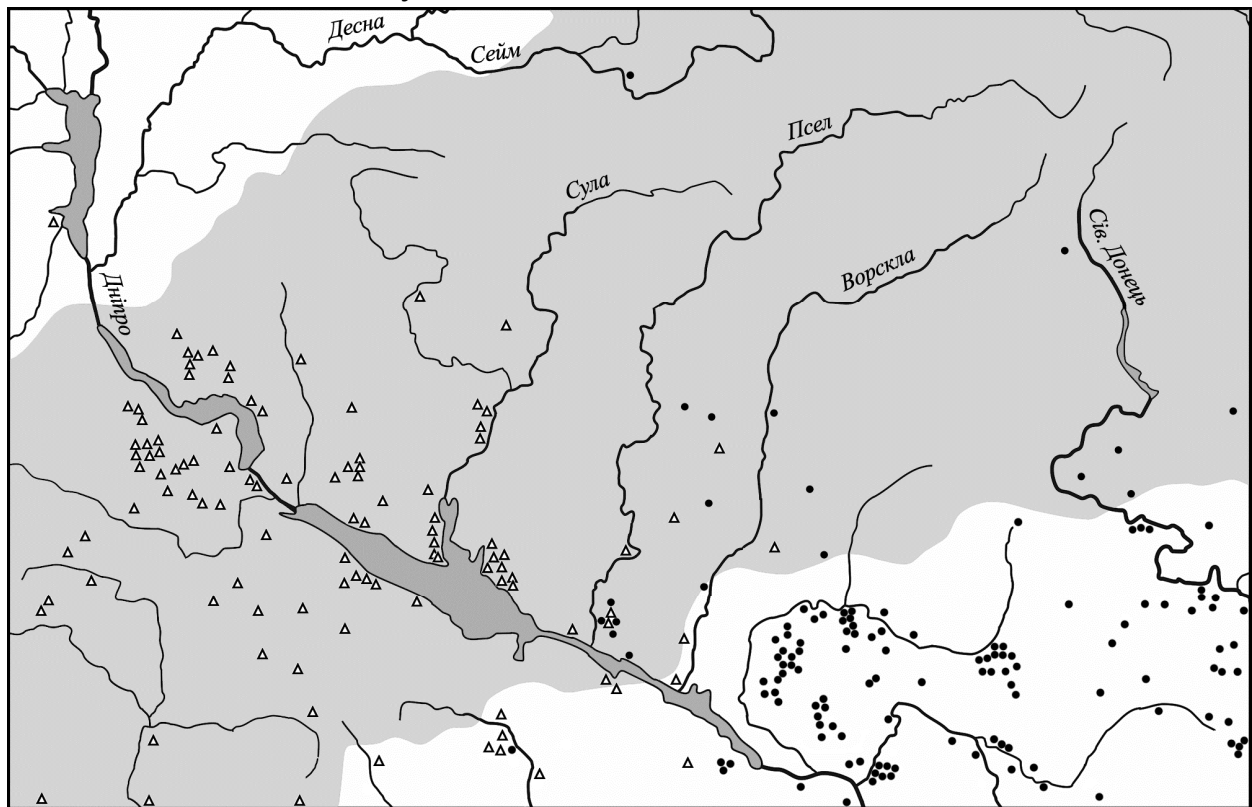

Рис. 1. Могилини культурного кола Бабине Українського Лівобережного Лісостепу. Умовні позначки: Δ - ДПБК (дніпро-бузький варіант); \bullet - ДДБК; \square - зона лісостепу.

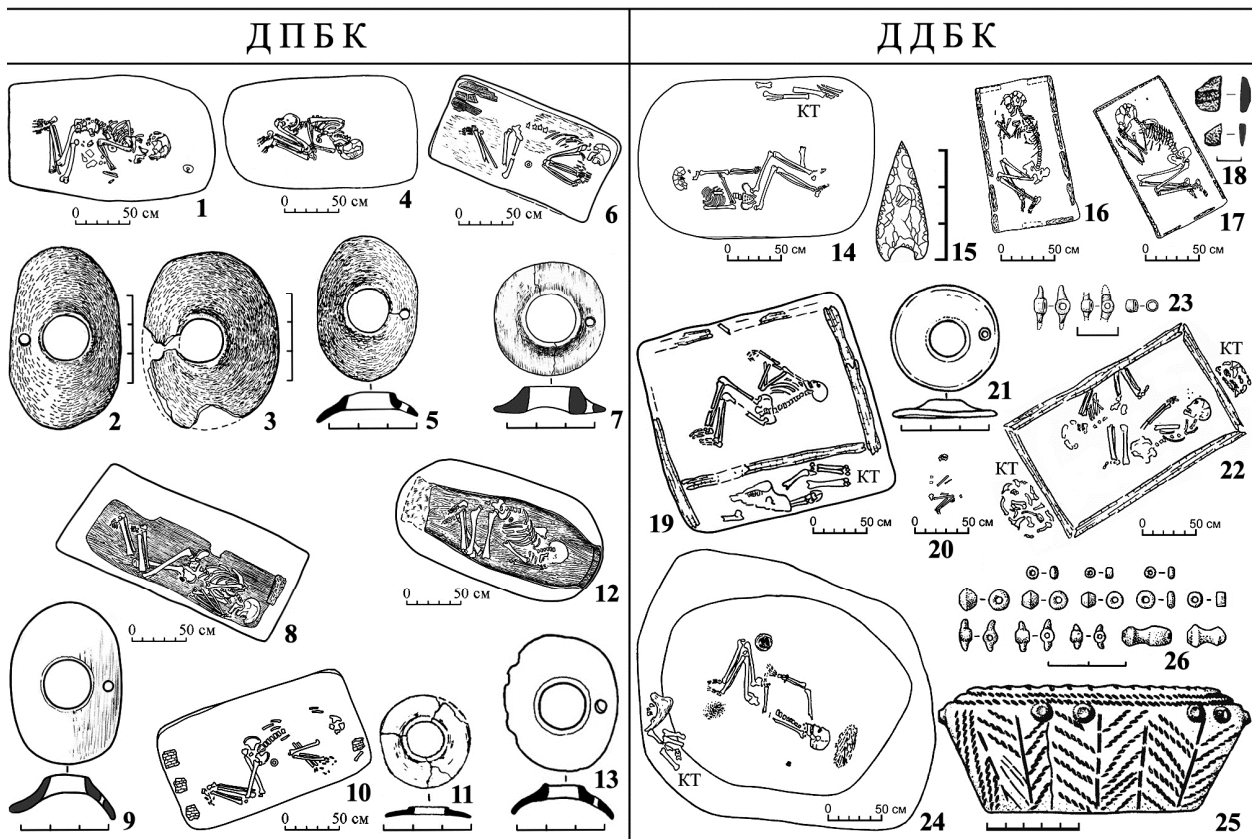

Рис. 2. Поховання ДПБК (дніпро-бузький варіант) і ДДБК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Березанская С. С. *Культура многоваликовой керамики. Культуры эпохи бронзы на территории Украины.* Киев: Наук. думка, 1986. С. 5–43.
2. Берестнев С. И. *Восточнoукраинская лесостепь в эпоху средней и поздней бронзы (II тыс. до н.э.).* Харьков: ПФ Амет, 2001. 264 с.
3. Берестнев С. И. *К вопросу о памятниках многоваликовой общности в лесостепи Восточной Украины. Бронзовый век Восточной Европы: характеристика культур, хронология и периодизация: матер. междунар. науч. конф. Самара, 2001. С. 169–172.*
4. Братченко С. Н. *Пам'ятки багатоваликової кераміки. Археологія Української РСР: у 3 т. Т. 1. Київ: Наук. думка, 1971. С. 334–344.*
5. Братченко С. Н. *Культура многоваликовой керамики. Археология Украинской ССР: в 3 т. Т. 1. Киев: Наук. думка, 1985. С. 451–458.*
6. Добровольский А. В. *Поселение бронзового века Бабино III. КСИА АН УССР. 1957. Вып. 7. С. 40–48.*
7. Литвиненко Р. А. *К оценке культуры многоваликовой керамики Левобережной украинской лесостепи. Проблемы истории и археологии Украины: тез. докл. науч. конф. Харьков, 1999. С. 9–10.*
8. Литвиненко Р. А. *Днепро-Донская бабинская культура (источники, ареал, погребальный обряд). Матеріали та дослідження з археології Східної України. № 5. Луганськ: Вид-во СНУ, 2006. С. 157–187.*
9. Литвиненко Р. О. *До оцінки периферійних груп Бабине Полісько-Лісостепової Наддніпрянщини. Вісник Донецького університету. Серія Б: Гуманітарні науки. 2008. Вип. 2. С. 180–190.*
10. Литвиненко Р. О. *Генеза, розвиток та історична доля культурного кола Бабине. Матеріали та дослідження з археології Східної України. № 9. – Луганськ: Вид-во СНУ, 2009. С. 44–90.*
11. Литвиненко Р. О. *Культурне коло Бабине (за матеріалами поховальних пам'яток) : автореф. дис. ... д-ра іст. наук. : 07.00.04 / Ін-т археол. НАНУ. Київ, 2009. 32 с.*
12. Литвиненко Р. О. *Методика культурно-таксономічного групування пам'яток бабинського типу. Вісник Донецького національного університету. Серія Б: Гуманітарні науки. 2009. № 1. С. 141–150.*
13. Литвиненко Р. А. *Культурный круг Бабино: название, таксономия, структура. КСИА. 2011. Вып. 225. С. 108–122.*
14. Литвиненко Р. О. *Бабинські пам'ятки Середньої Наддніпрянщини в системі старожитностей культурного кола Бабине. Переяславіка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: Збірник наукових статей. 2017. Вип. 12 (14). С. 336–344.*
15. Молодцов Б. А. *Памятники эпохи бронзы у с. Харьевка. Археологічні відкриття в Україні 1993 р. Київ, 1997. С. 85–89.*

Наукове видання

**УКРАЇНЬСЬКА АРХЕОЛОГІЯ:
ЗДОБУТКИ, СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

МАТЕРІАЛИ

*Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю*

7-8 лютого 2020 р., м. Суми

Підп. до друку 24.01.2020.

Формат 60x84/16. Гарнітура Arial.

Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 11,63.

Ум. фарб.-відб. 11,63. Обл.-вид. арк. 11,65.

Тираж 100 пр. Вид. № 6.

Видавець і виготовлювач:

ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.

Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.